

İSTİHBARATIN DEĞİŞEN SEYRİ: ULUSAL GÜVENLİK İSTİHBARATI VE KRİMİNAL İSTİHBARAT

Doç. Dr. İhsan Bal¹

İstihbaratın Değişen Seyri

11 Eylül terör olaylarının tetiklediği yeni güvenlik tartışmaları hiç kuşkusuz istihbarat örgütlerini derinden sorgulanır hale getirmiştir. Küresel dönemde istihbaratın nasıl gelişeceği tehdit aynasında yansıyan görüntülerin doğru analizine bağlıdır. Küresel dönemde tehdit aynasında neler yansımaktadır sorusunun yanıtı, dünden farklı olarak örgütlü suçlar ve küresel terörizmdir. Bu durumda mücadele alanını devletler değil, çoğu defa farklı toplumlar, gruplar ve bireyler oluşturmaktadır. Daha önceden tehdit algılanılan bir ülkeye yönelik topyekün bir savaş söz konusu olabilirken, şimdilerde durum bunun tam tersinedir. Mücadele ettiğiniz terör örgütünün birçok üyesi en yakın müttefik ülkelerinizin vatandaşları olabilmektedir. Nitekim 11 Eylül saldırılarını gerçekleştiren 19 teröristten 15'i ABD'nin yakın müttefiklerinden Suudi Arabistan vatandaşıdır. Bu durum karşısında klasik mantık örgüsüyle düşünüldüğünde füzelerin nereye yönlendirileceği sorucu pek akılcı bir adres ve çözüm önerisi üretememektedir. Yeni bir durumla karşı karşıya olduğumuza göre ve bugüne kadar ortaya konan uygulamalar başarıya ulaşamadığına göre, yeni bir mücadele stratejisi gereklidir.

Yeni Tehdit, Yeni Mücadele Stratejisi

Güvenlik alanındaki istihbarat çalışmaları temelde karşı tarafın her türlü güvenlik yeteneklerini anlama, anlamlandırma, analiz etmek ve eldeki bulgular doğrultusunda güvenlik stratejileri geliştirmek şeklinde tanımlanabilir. Bu tanımlama ülkelerin güvenlik ve strateji kültürlerine göre çeşitlilik gösterebilir. Özellikle ülkelerin yönetim anlayışları ile istihbaratlarını işlevsel kılma, geliştirme ve uygulamaları arasında yakın bir ilişki vardır. Bu bariz farklılık soğuk savaş döneminde KGB ve CIA arasında açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Komünist rejimin istihbarat örgütlenmesi olan KGB için çoklu kontrol mekanizması ve gizli kaynaklardan haber toplanması birincil öncelik iken, CIA açısından açık kaynakların değerlendirmesi, teknoloji yarışı, ajana güven ve haber analizleri, istihbarat önceliğini oluşturmuştur. Kapalı toplumlarda istihbarat toplama kaynaklarının önemli bir kısmını kendi vatandaşlarına harcanmasına karşın, açık toplumlarda istihbarat enerjisinin büyük bir kısmı yabancı ülkelere harcanmaktadır. Dolaşısıyla istihbarat üretme ile ülkelerin rejimleri, tarihsel mitleri, korkuları, düşman algılamaları, ideolojileri, güvenlik ve strateji kültürleri arasında sıkı bir ilişki vardır.

Soğuk Savaş dönemini birçok anlamda bitiren, Berlin duvarının yıkılması ve sonrasında ise Sovyetler Birliğinin dağılma sürecine girmesidir. Ancak Soğuk Savaş dönemine göre şekillenen ve kurumsal yapılaşmalarını bu dönemin verilerine göre gerçekleştiren güvenlik örgütlerinin iflasını ise 11 Eylül terör saldırıları gerçekleştirmiştir. 11 Eylül terör saldırıları birçok açıdan yenidir ve dünyada güvenlik analizlerini yeniden

¹ Bu yazı daha önce Stratejik Gündem'de 31-12-2005 tarihinde yayınlanmış ve yazar tarafından Tartışma Platformuna gönderilmiştir.

yapılmasını sağlayacak kadar da önemli bir yere sahiptir. Bu saldırıları gerçekleştiren bir ülkeyi göstermek mümkün olmamıştır. Her ne kadar Afganistan ve Irak'a savaş açılmış olsa da burada yakalanan kişilerin yargılanması, sorgulanması ve statüleri hala tartışma konusudur. ABD'nin ifadesiyle terör karşı bir savaş söz konusudur ancak bu savaşta yakalananların hangi hukuka tabii olduğu hala bilinmemektedir. Bu savaşın cepheleri belirgin değildir. Bu savaşın kuralları tanımlanmamıştır. Bu savaşta düşmanın kimliği hala gizlidir. Tüm bu sisli alanlar mücadeleyi her geçen gün daha da zor hale getirmektedir.

11 Eylül saldırıları tehdit algılaması bakımından da oldukça yenidir ve ürkütücü bir manzara sunmaktadır. ABD' halkının %70 gibi bir oranı bu saldırılardan sonra kendileri için birincil tehdidin terör örgütleri ve teröristler olduğunu ifade etmişler ve saldırıların üzerinden geçen 4 sene zarfında bu düşüncede bir değişim olmamıştır. Terör saldırılarının psikolojik etkisi de dikkate alındığında Amerikan halkının bu psikolojiden kurtulması bir hayli zaman alacaktır. Dünyanın en gelişmiş silahlara sahip ülkesi kendi vatandaşlarını kendi topraklarında koruyamamıştır. Oysaki ABD Sovyetlerin yıkılmasıyla birlikte zaferini ilan etmiş ve rakipsiz olduğunu düşünmeye başlamıştı. ABD halkı, kendilerinin emin ellerde olduğu duygusuna daha da fazla kapılmış ve son derece güven içerisinde geleceklerinden emin bir şekilde yaşamlarını sürdürmekteydiler.

Bu iyimser hava ancak on yıl sürebildi ve çok da hayal edilemeyen bir noktadan ABD önemli bir yara aldı. Bu yara geride bıraktığı izler bakımından sadece yaklaşık üç bin kişiyi ölmesiyle belleklere kazınmadı, daha da önemlisi ABD'nin ve ABD'lilerin kendi topraklarında güvende olmadıklarının bir kanıtı olarak yer etti. Uzay silahları, ileri nükleer programlar, akıllı füzeler, düşmanı her tarafta yakalayan elektronik takip aygıtları, ileri savunma üstleri, pilotsuz uçakları ve daha nice üstün güvenlik yetenekleri 11 Eylül saldırıları karşısında çaresiz kalmış ve benzerlerini de çözebilecek kapasitede olmadığı kuşkusunu uyandırmıştır. Bunun temel nedeni ise modern çağ savunma sistemlerinin küresel dönemi okumada aciz kalmasıdır. Süper güç ABD tüm birikimlerini adeta güneşin sürekli varlığına yönelik yapmıştır ve beklenmedik bir şekilde gecenin karanlığı çöküverdiğinde nasıl davranacağı konusunda büyük bir şaşkınlık yaşamaktadır. Bu şaşkınlık sinirle birleştiğinde rastgele atılan bombalar ve ateşlenen silahlar birçok masum hedefi de vurmaktadır. Şaşkınlık sadece ABD ile sınırlı da değildir ve dünyadaki birçok ülkede benzer şaşkınlıkları yaşamaktadır. İstihbarat örgütleri de aynı nedenlerden ötürü, neler yapılacağı konusunda benzer sorunlarla karşı karşıyalar.

Terörün Yeniden Yazılımı, Küresel Terör

Yeni tehdit küresel terörü anlamak onunla mücadelenin omurgasını oluşturmaktadır. Bu tehdit her yerde olabilme yeteneğine sahiptir. Potansiyel olarak en yakınımıza dahi olabilir. Bu tehdidin aktörleri asla müzakere amacı gütmemektedirler. Onlar nefretle gerilime geçmekte ve düşmanlarını masumlarla birlikte yok etmeyi amaçlamaktadırlar. Onların kurmayı düşündükleri bir dünya ve önerdikleri bir sistem yoktur. Onlar ideolojilerini temelinde terörizmi koymuş ve terörizm kavramını küresel çağda yeniden yazmışlardır. Bu yazılım; karşı tarafa maksimum ve yok edici zarar verme, her türlü olanağı hiçbir din, ahlak, hukuk ve etik kaygısı duymadan uygulamak, sınırsız nefreti aşlamak, toptan retçi nihilist bir yaklaşım şeklinde tanımlanabilir. Bu yazılım; şok edici, kahredici sürpriz saldırılar düzenleme yeteneğini birbirinden bağımsız küçük

gruplara aşılama amaçlamaktadır. Küresel terörün yazılım patenti, dünyanın yaşanmaz olduğunu düşünen, orta sınıf, genelde modern okullarda mürekkep yalamış, ancak kökenleri itibarıyla geri kalmış veya bırakılmış dünyaya ait insanlara aittir.

Küresel terörün beyin yapıcısı olan yeni teröristlerin nefret, toptan retçilik ve yıkma üzerine inşa ettikleri yeni terör manifestosuna ikna edici gerekçeler bulmak konusunda hiçbir sıkıntıları yoktur. Zira yeni tehdidi ve aktörlerini yanlış okumada ısrara eden ABD ve müttefikleri, onlara oldukça verimli propaganda malzemeleri üretmektedirler. Karanlıkta atılan her bomba, yanlış hedefi vuran her kurşun, kuşkusuz küresel teröristlerin cephesine çok az bir çabayla çok fazla eleman sağlamaktadır. Bu yeni elemanlar çoğu defa birbirlerinden habersiz, dünyanın farklı yerlerinde, kendilerince düşman kabul ettiklerine karşı kolayca yok etme nefretini yaratabilmektedirler. Zira küresel çağın yeni terör manifestosu dünyanın en ücra köşelerine kadar çok hızlı ulaşma ve sıklıkla gündeme gelme şansına sahiptir. Bu şans için teröristlerin kendi propaganda ağlarını kurma gereksinimi yoktur, zira 11 Eylül sonrasında, Usame bin Ladin adı en çok duyulan ve fikirleri en fazla anlatılan dünyalı olma unvanına sahiptir.

Yeni tehdidin militanları kesinlikle pişmanlık duymamaktadırlar. Onlar, tüm günahlarını bir anda bitirecek saldırılarını düşlerken, aynı zamanda nefret duydukları, karşısında sürekli ezildikleri toplumlardan da öç alma hazzına çok yakın olduklarına inanmaktadırlar. Atılan her bomba hangi taraftan olursa olsun gerilimi tırmandırmakta ve yerkürede daha da fazla düşmanlık ve kamplaşma yaratmaktadır. Küresel teröristlerin yeni yazılımı yeni bir yaşam biçimi önermemektedir. Onlar için ölmek ve öldürmek temel güdü halini almıştır. Küresel teröristlerin öldürme zevki yaşatma hazlarının çok ötesine geçmiş ve yerde yatan kanlı cesetler onların en büyük teselli kaynağı olmaktadır. Bu güdülere ve ruh haline sahip birey ve gruplarla mücadele etmek, onlarla ilgili yukarıda sıralanan özellikleri çok daha detaylı anlamayı zorunlu kılmaktadır.

İstihbaratın Yeniden Tanımlanması

Küresel çağda ulusal güvenlik istihbaratının çok önemli bir kısmını suç istihbaratı oluşturacaktır. Terör örgütlerini takip etmek ve toplum içersinde suçlu ile suçsuzu ayırmak en iyi bir şekilde kriminal ve bir yönüyle suç istihbaratıyla olasıdır. Yeni dönemde birçok suç örgütü içi içe girmiş bir şekilde faaliyet göstermektedir. Terör örgütleri aynı zamanda para aklama, insan ticarete, kaçakçılık ve uyuşturucu ticareti gibi suçların da içerisinde yer almaktadır. Bu suçların izinin sürülmesi ise ancak suç istihbaratı ile mümkün olmaktadır. Gerçekleşen terör eylemlerinin aydınlatılması ve delillendirilmesi ise yine kriminal istihbaratın desteğine muhtaçtır. Bu açıdan ulusal güvenlik istihbaratı yeniden tanımlanmak zorundadır. Bu tanımın merkezine ise mücadele edilecek hedeflerin özelliklerinin yerleştirilmesi zorunludur. Böylece yeni tehdidin özelliklerine göre yeni bir istihbarat mantığının, stratejisinin ve yapılaşmasının oluşumuyla karşı karşıyayız. Güvenlik alanında her şeyin güneşin aydınlığının sürekli olacağı savına dayandırılması dönemi hızla geçmektedir ve gecenin karanlığı etkisini iyice artırmaktadır. İşte bu yeni şartlar ve ortama uygun istihbarat ve güvenlik tanımları hızla yapılmalı, buna uygun kurumsal yapılar oluşturulmalı ve uygulamaya bir an önce başlanmalıdır. Türkiye uzun süredir karanlığı tecrübe eden bir ülke olarak, bu konuda gerçeğe en yakın önerileri ve uygulama pratiklerini sunabilecek ülkelerden biridir.

İstihbaratın mantığı radikal bir değişime uğramaktadır. Yerkürede yaşanan önemli siyasi, askeri ve ekonomik değişimler arkasından yeni kurumsal değişimleri getirmiştir. 11 Eylül olayları ABD açısından yeni bir bakanlığın kurulmasına yol açmıştır, ancak geçen süreç ABD’de güvenlik pistonlarının uyumlu ve eşzamanlı çalışmadığını göstermektedir. Küresel ölçekte ise sorun daha da büyük boyutlardadır. Yeni dünya düzeninin yeni istihbarat ve güvenlik yazılımı önümüzdeki seneler içerisinde yazılacaktır. 11 Eylül ve sonrasındaki süreç terörizme yeni bir yazılım sunmuştur ve bununla mücadele etmek durumunda olan tarafların de yeni bir yazılıma ihtiyacı var.